

Eucalyptus globulus

خانواده : Myrtaceae (میرتاسه)

رده : Magnoliopsida (دولپه‌ای‌ها)

راسته : Myrtales (مورت سانان)

اکالیپتوس

درخت اکالیپتوس گلوبولوس مهمترین گونه دارویی است. سایر انواع درخت اکالیپتوس عبارتند از: *Eucalyptus radiata*, *Eucalyptus citriodora*, *Eucalyptus camaldulensis*

نام علمی (Scientific Name)

Eucalyptus globulus

گونه‌های دارویی دیگر شامل *Eucalyptus camaldulensis*, *Eucalyptus citriodora*, *Eucalyptus radiata*

نام‌های رایج (Common Names)

- (Blue Gum Tree) که ترجمه فارسی آن رایج نیست.
- درخت تبهر (Fever Tree) که به اشتباه در برخی منابع، بجای معادل صحیح درخت بید (حاوی سالیسین) به اکالیپتوس (حاوی سینئول) اشاره شده است. اکالیپتوس در زبان انگلیسی لقب "fever tree" (درخت تب) را در زمان استعمار آفریقا داشته است؛ چون آن زمان مالاریا شایع بود و درخت اکالیپتوس کاشته می‌شد تا زمین را خشک کند و پشه آنوفل کمتر شود. به همین دلیل، در فرهنگ استعماری، اکالیپتوس را اشتباهاً "fever tree" (درخت تب) می‌نامیدند.
- اکالیپتوس تاسمانی (Tasmanian Blue Gum)

رده‌بندی گیاه‌شناسی (Plant Taxonomy)

- خانواده (Family) مورد (Myrtaceae)
- رده (Class) دولپه‌ای‌ها (Magnoliopsida)
- راسته (Order) مورت‌سانان (Myrtales)

زیستگاه و شرایط رشد (Habitat and Growing Conditions)

- منشأ بومی (Native to) استرالیا و تاسمانی (Australia & Tasmania)
- نواحی قابل کشت (Cultivated in) مناطق مدیترانه‌ای، هند، آفریقا، آمریکای جنوبی و خاورمیانه
- شرایط مطلوب رشد (Ideal Conditions)
 - آب‌وهوای گرم و معتدل (Warm temperate to subtropical climate)
 - آفتاب کامل (Full sun exposure)

- خاک سبک با زهکشی مناسب، ترجیحاً شنی-لومی (Well-drained sandy loam soil)
- مقاوم به خشکی، اما در سال اول نیاز به آبیاری منظم دارد.
- رشد سریع و نیازمند تهویه و نور کافی

مواد مؤثره (Active Ingredients)

بخش دارویی گیاه، روغن (Essential Oil) موجود در برگ‌ها است.

ترکیبات اصلی: (Main constituents)

- اوکالیپتول (Eucalyptol / 1,8-Cineole) : ۷۰ تا ۹۰ درصد روغن
- آلفا-پینن (α -Pinene)
- لیمونن (Limonene)
- کامفن (Camphene)
- تانن‌ها (Tannins)
- فلاونوئیدها مانند کوئرستین و روتین (Flavonoids: Quercetin, Rutin)
- پلی فنول‌ها (Polyphenols)

روش استخراج مواد مؤثره (Extraction Methods)

روغن اسانسی

۱. برداشت برگ‌های بالغ
۲. خشک کردن در سایه با تهویه
۳. قرار دادن برگ‌ها در دستگاه تقطیر با بخار (Steam Distiller)

۴. جداسازی روغن از بخار متراکم‌شده

۵. نگهداری روغن در شیشه‌های تیره‌رنگ

- **تنتور استنشاقی**

- خیساندن برگ خشک در الکل ۷۰٪ به مدت ۱-۲ هفته
- صاف‌کردن و نگهداری در ظروف شیشه‌ای مات

 کاربردهای دارویی و درمانی (Medicinal and Medical Applications)

- **دستگاه تنفسی**

- درمان برونشیت، سرماخوردگی، سینوزیت، آسم
- اثر خلط‌آور (Expectorant) و بازکننده مجاری تنفسی (Decongestant)

- **ضد عفونی‌کننده موضعی**

- برای بریدگی، زخم، نیش حشرات

- **ضد درد و التهاب**

- تسکین درد عضلات و مفاصل (Arthritis, Rheumatism)

- **ضد میکروب**

- مؤثر علیه باکتری‌ها، قارچ‌ها و ویروس‌ها

- **سلامت دهان**

- رفع بوی بد دهان، التهاب لثه
- بکار رفته در دهان‌شویه‌های گیاهی

- **آروماتراپی**

- افزایش تمرکز، کاهش خستگی ذهنی

🌿 نحوه مصرف و اشکال دارویی (Usage and Pharmaceutical Formats)

کاربرد (Indication)	نحوه استفاده (Usage)	فرم دارویی (Form)
احتقان بینی، سرفه، درد عضله	بخور، یا رقیق شده برای ماساژ	روغن اسانسی (Essential Oil)
سرفه و گلودرد	طبق دستور روی بسته‌بندی	شربت یا قرص مکیدنی (Syrup/Lozenge)
عفونت تنفسی، سرماخوردگی	۱۰-۲۰ قطره در آب، تا ۳ بار در روز	تننور (Tincture)
ضد عفونی دهان، سرماخوردگی خفیف	۱ قاشق چای خوری در آب جوش به مدت ۵-۱۰ دقیقه	دم‌نوش (Herbal Tea)
درد عضله، احتقان تنفسی	مالش روی قفسه سینه یا مفاصل	پماد یا بالم (Ointment/Balm)
ضد عفونی‌کننده دهان و لثه‌ها	استفاده از محلول آماده یا رقیق شده	دهان‌شویه (Mouthwash)

توجه مهم: روغن اسانسی خالص هرگز نباید خوراکی مصرف شود. دوزهای پایین و رقیق شده تنها با نظر متخصص مجاز هستند.

⚠️ عوارض جانبی و احتیاطات

- در صورت مصرف خوراکی روغن خالص
 - تهوع، استفراغ، درد شکم، سرگیجه، تشنج
 - در دوزهای بالا می‌تواند کشنده باشد
- مصرف موضعی: شاید موجب حساسیت یا تحریک پوستی در برخی افراد شود.
- موارد منع مصرف
 - کودکان زیر ۲ سال (خطر اسپاسم تنفسی)
 - دوران بارداری و شیردهی (فقط تجویز پزشک)
 - مبتلایان به آسم یا صرع
- تداخلات دارویی
 - احتمال تداخل با داروهایی که توسط آنزیم‌های کبدی CYP450 متابولیزه می‌شوند.

🌿 ریخت‌شناسی گیاه‌شناسی اوکالیپتوس گلوبولوس (*Eucalyptus globulus*)

🌳 شکل کلی گیاه

- نوع: درخت همیشه‌سبز
- ارتفاع: معمولاً بین ۳۰ تا ۵۵ متر (در شرایط مناسب بیش از ۷۰ متر رشد می‌کند)
- فرم رشد: تنه‌ای صاف، بلند و مستقیم، با تاجی گسترده در درختان بالغ
- طول عمر: بسیار طولانی (گاهی بیش از ۲۰۰ سال)

🌳 تنه و پوست

- تنه: معمولاً راست، استوانه‌ای و یکنواخت
- پوست تنه:
 - صاف و در نوارهای بلندی جدا می‌شود
 - رنگ: خاکستری مایل به آبی، سفید یا کرم
 - در قسمت‌های پایینی درخت بالغ، ممکن است زیر و الیافی شود

برگ‌ها

۱- برگ‌های نابالغ (در گیاهان جوان یا شاخه‌های رویشی):

- شکل: تخم‌مرغی، روبه‌رو به‌صورت متقابل
- رنگ: سبز مایل به آبی یا دارای پوشش مومی (خاکستری روشن)
- بافت: چرمی و ضخیم

۲- برگ‌های بالغ (در درختان بزرگ):

- شکل: کشیده، سرنیزه‌ای (نیزه‌مانند) و خمیده به‌صورت داسی
- طول: ۱۵ تا ۳۰ سانتی‌متر
- رنگ: سبز تیره و براق
- آرایش: به‌صورت متناوب روی ساقه
- رایحه: بسیار معطر به‌دلیل وجود روغن قَژار (اکالیپتول)

گل‌ها

- نوع: دوجنسی (دارای اندام نر و ماده)
- رنگ: سفید مایل به کرم
- اندازه: کوچک (۱/۵ تا ۲/۵ سانتی‌متر)
- آرایش: معمولاً به‌صورت تکی یا در گروه‌های ۲-۳ تایی
- ویژگی‌ها:
 - دارای کلاهک (operculum) مشخص که پیش از باز شدن گل روی آن را می‌پوشاند.
 - تعداد زیادی پرچم (stamens) که نمای پرزدار به گل می‌دهد.
- زمان گل‌دهی: بهار تا اوایل تابستان (وابسته به منطقه)

میوه (کپسول چوبی)

- نوع: کپسول چوبی و سفت
- شکل: مخروطی یا فنجانی، با چهار دریچه در انتها
- اندازه: حدود ۱/۵ تا ۲ سانتی‌متر
- رنگ: قهوه‌ای در زمان بلوغ
- ویژگی: در زمان رسیدن باز می‌شود و بذرها را آزاد می‌کند.

بذرها

- رنگ: قهوه‌ای تیره یا سیاه
- شکل: زاویه‌دار یا کمی خمیده
- نحوه پراکنش: عمدتاً توسط باد یا گرانش

ویژگی‌های خاص

- غدد روغنی: در برگ‌ها و ساقه‌ها وجود دارند و حاوی روغن (اسانس) بویژه اکالیپتول (۱,۸-سینئول) هستند
- سازگاری زیستی: مقاوم به خشکی، رشد سریع، مقاوم به آتش؛ دارای توانایی بازروی از جوانه‌های زیرپوستی یا پایک چوبی (lignotuber)

درخت اوکالیپتوس گلوبولوس درختی همیشه‌سبز (Evergreen) است، یعنی مانند درختان خزان‌دار، ریزش برگ در پاییز نمی‌کند. با این حال، این گیاه نیز تحت تأثیر تغییرات فصلی قرار دارد.

تغییرات فصلی در اوکالیپتوس گلوبولوس

توضیحات	تغییرات گیاه	فصل
جوانه‌زنی و رشد سریع شاخه و برگ‌ها آغاز می‌شود. در مناطق معتدل، گل‌ها در این فصل باز می‌شوند. میزان تولید روغن معطر در برگ‌ها افزایش می‌یابد.	شروع رشد فعال - گل‌دهی	بهار (Spring)
رشد شاخ و برگ سریع است، درخت حداکثر توان فتوسنتزی دارد. درخت ممکن است در اواخر تابستان شروع به تشکیل میوه (کپسول چوبی) کند. نیاز آبی درخت در این فصل زیاد است.	اوج فتوسنتز و رشد برگ‌ها	تابستان (Summer)
نرخ رشد کاهش می‌یابد. در این زمان، میوه‌ها (کپسول‌ها) به بلوغ رسیده و بذرها آماده رها شدن می‌شوند. رنگ برگ‌ها تغییر نمی‌کند (چون درخت خزان‌پذیر نیست)، اما تولید روغن ممکن است کمی کاهش یابد.	کاهش رشد - بلوغ میوه‌ها	پاییز (Autumn)
در مناطق سرد، فعالیت متابولیکی درخت کاهش می‌یابد. رشد تقریباً متوقف می‌شود، اما درخت همچنان سبز می‌ماند. در برابر یخبندان شدید آسیب‌پذیر است، به‌ویژه در درختان جوان.	رشد کم یا توقف رشد - مقاومت به سرما	زمستان (Winter)

نکات زیست‌اقلیمی ✓

- اوکالیپتوس گلوبولوس در مناطق معتدل تا گرمسیری بهترین رشد را دارد.
- نسبت به خشکی و باد مقاوم است، اما سرمای شدید (زیر صفر درجه سانتی‌گراد برای چند روز متوالی) ممکن است به آن آسیب برساند.
- در مناطقی با زمستان‌های معتدل، ممکن است رشد آهسته‌ای حتی در زمستان ادامه داشته باشد.

اوکالیپتوس رنگین‌کمان که در انگلیسی **Rainbow Eucalyptus** نام دارد، یکی از چشمگیرترین و خاص‌ترین گونه‌های اوکالیپتوس است که به دلیل پوست تنه چدرنگ و زیبایش شهرت جهانی دارد.

اوکالیپتوس رنگین‌کمان 🌈

(Scientific name: *Eucalyptus deglupta*)

رده‌بندی علمی 🌿

- نام علمی *Eucalyptus deglupta*
- خانواده Myrtaceae : مورت‌ها
- راسته Myrtales : مورت‌سانان
- نام رایج انگلیسی Rainbow Eucalyptus
- نام فارسی پیشنهادی : اوکالیپتوس رنگین‌کمان
- زادگاه اصلی : فیلیپین، اندونزی، پاپوآ گینه‌نو، جزایر سلیمان
- محیط طبیعی : جنگل‌های بارانی گرمسیری

ویژگی‌های ظاهری

- ارتفاع ۳۰ تا ۷۵ متر (در زادگاه طبیعی)
- پوست تنه: صاف، درخشان، چندرنگ
 - با لایه‌برداری منظم پوست، رنگ‌های سبز، آبی، ارغوانی، نارنجی و قهوه‌ای به‌ترتیب ظاهر می‌شوند.
 - این پدیده به دلیل رشد لایه‌ای سلول‌های پوست و قرار گرفتن رنگ‌دانه‌های مختلف ایجاد می‌شود.
- برگ‌ها: نیزه‌ای، سبز براق، معطر
- گل‌ها: کوچک، سفید تا کرم‌رنگ، خوشه‌ای
- میوه: کپسول چوبی حاوی بذره‌ای ریز

شرایط رشد

- آب‌وهوا: گرمسیری، مرطوب
- نور: آفتاب کامل
- خاک: غنی، زهکشی خوب
- نیاز آبی: بالا (رطوبت‌دوست)
- در مناطق سرد رشد نمی‌کند؛ مناسب نواحی بدون یخبندان

کاربردها

- زینتی: به‌شدت محبوب در پارک‌ها و فضای سبز در مناطق گرمسیری به‌دلیل تنه‌ی چشم‌نواز
- چوب: در زادگاهش از چوب آن در صنایع کاغذسازی و چوب‌بری استفاده می‌شود.
- دارویی: بر خلاف دیگر گونه‌های اوکالیپتوس، *E. deglupta* چندان بعنوان گیاه دارویی استفاده نمی‌شود؛ میزان روغن فرار آن پایین‌تر است.

نکات مهم

- مناسب کاشت در ایران نیست مگر در مناطق بسیار خاص مانند جنوب هرمزگان یا سواحل خلیج فارس که یخبندان وجود ندارد و رطوبت کافی هست.
- به‌دلیل رشد سریع و نیاز آبی بالا، نباید در نزدیکی منابع آب محدود یا زمین‌های زراعی کاشته شود.

مقایسه *Eucalyptus deglupta* و *Eucalyptus globulus*

ویژگی‌ها	اوکالیپتوس <i>Eucalyptus globulus</i> گلوبولوس	اوکالیپتوس <i>Eucalyptus deglupta</i> رنگین کمان
نام علمی	<i>Eucalyptus globulus</i>	<i>Eucalyptus deglupta</i>
خانواده	Myrtaceae	Myrtaceae
زادگاه اصلی	استرالیا (ویژه‌ی ایالت تاسمانی)	فیلیپین، پاپوآ گینه‌نو، اندونزی
زیستگاه طبیعی	مناطق معتدل تا نیمه‌گرمسیری	جنگل‌های بارانی گرمسیری
شکل ظاهری تنه	صاف، خاکستری یا سفید با پوست‌ریزی نواری	پوست صاف و چندرنگ (سبز، نارنجی، قرمز، ارغوانی، آبی)
ویژگی بارز	تولید روغن فرار زیاد (اکالیپتول) با کاربرد دارویی	تنه بسیار رنگارنگ و زینتی، فاقد کاربرد دارویی گسترده
ارتفاع معمول	۳۰ تا ۵۵ متر (گاهی تا ۷۰ متر)	۴۰ تا ۷۵ متر در زادگاه (در مناطق کاشت‌شده کمتر)
نوع برگ‌ها	سرنیزه‌ای، معطر، سبز تیره	نیزه‌ای، سبز براق، معطر اما کمتر از گلوبولوس
رشد در ایران	نسبتاً موفق در برخی نقاط (مثل شمال یا جنوب)	بسیار محدود؛ نیاز به رطوبت بالا و بدون یخبندان
گل‌دهی	گل‌های سفید در بهار و تابستان	گل‌های کوچک و سفید در شرایط خاص
استفاده دارویی	بله؛ برای بخور، ضد عفونی تنفسی، ضد اسپاسم، ضد التهاب	خیر؛ میزان ترکیبات دارویی پایین
استفاده صنعتی	تولید اسانس، دارو، چوب در برخی کشورها	بیشتر چوب و کاغذ در زادگاه، نه برای دارو
کاربرد زینتی	کم‌کاربرد در زینتی (ظاهر ساده‌تر)	بسیار پرطرفدار به دلیل رنگ تنه

جمع‌بندی:

- اگر هدف شما استفاده دارویی و پزشکی است:
اوکالیپتوس گلوبولوس انتخاب مناسب‌تری است.
- اگر هدف شما استفاده زینتی و منظره‌سازی در مناطق گرمسیری است:
اوکالیپتوس رنگین‌کمان به دلیل تنه‌ی رنگی جذاب، گزینه‌ی ایده‌آل است.

جدول تبارشناسی (Taxonomic Classification) درخت اوکالیپتوس 🌿

نام فارسی (Persian Name)	نام لاتین (Latin Name)	رده بندی (Taxonomic Rank)
گیاهان	Plantae	قلمرو (Kingdom)
گیاهان آونددار	Tracheobionta	زیرقلمرو (Subkingdom)
گیاهان دانه دار	Spermatophyta	فرمانرو (Superdivision)
گیاهان گل دار	Magnoliophyta	شاخه (Division)
دولپه ای ها	Magnoliopsida	رده (Class)
	Myrtales	راسته (Order)
خانواده مورد (میرتاسه)	Myrtaceae	خانواده (Family)
اوکالیپتوس	<i>Eucalyptus</i>	سرده (Genus)
اوکالیپتوس گلوبولوس / اوکالیپتوس آبی تاسمانی	<i>Eucalyptus globulus</i>	گونه (Species)

اکالیپتوس در محصولات دارویی دینه

تنتور استنشاقی اکالیپتوس [لینک خرید](#)

دهانشویه اکالیپتوس و نعنا [لینک خرید](#)

منابع

Plants of the World Online (Kew Science): powo.science.kew.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:593383-1

National Center for Biotechnology Information (NCBI): pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=Eucalyptus+globulus

European Medicines Agency (EMA) – Assessment Report on *Eucalyptus globulus* essential oil (بخش Herbal Medicinal Products): ema.europa.eu (بررسی ایمنی و اثربخشی روغن اسانس اکالیپتوس)

American Botanical Council – HerbMedPro (اطلاعات دقیق فارماکوکینوزی و ایمنی استفاده از گیاه): herbalgram.org

گیاهان دارویی ایران – دکتر معصومه اشراقی (دانشگاه علوم پزشکی تهران) فصل مربوط به اکالیپتوس: مشخصات گیاه‌شناسی، خواص درمانی و هشدارهای مصرف

سایت دارونامه طب سنتی ایران (موسسه تحقیقات طب سنتی دانشگاه شهید بهشتی)

«بر باکتری‌های بیماری‌زا *Eucalyptus globulus* بررسی اثر ضد میکروبی اسانس» Magiran یا SID مقاله‌های فارسی در پایگاه

[لینک مقاله](#)